Kur'an

Okuma
Adabı

İmam Nevevi

POLEN

2,1 ytl

بسم الله الرحمن الرحيم

Tercüme

Seyfullah Erdoğmuş

Tashih

Polen Ajans

Sayfa Düzeni

Osman Arpaçukuru

Kapak Tasarımı

Polen Ajans

Baskı

Kilim Matbaacılık

POLEN YAYINLARI

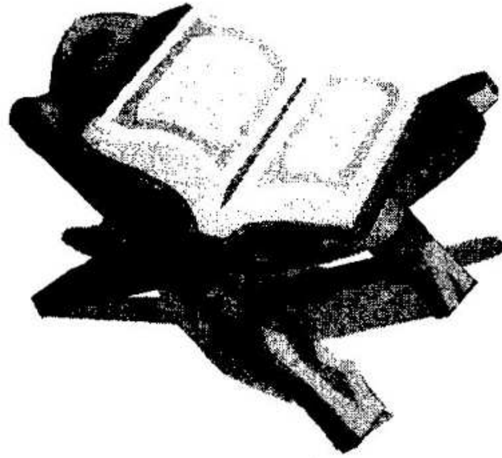
Toptan Satış Mağazası (Merkez Şube):
Soğanağa Camii Sok. Büyük Tulumba Çıkmazı No: 5/25
Telefon: (0 212) 516 42 44 / 638 69 19 Beyazıt / İSTANBUL

Parekende Satış Mağazası:
Ordu Cad. Özdemir Marmara Çarşısı No: 21/49 (Beyazıt Meydanı Karşısı)
Telefon: (0 212) 638 45 15 Beyazıt / İSTANBUL

Online Satış Mağazası:
www.polenkitap.com / www.karincakitap.net

Kur'an Okuma Adabı

İMAM NEVEVÎ

POLEN
2007

İÇİNDEKİLER

KUR'AN-I KERİM HAMİLİNİN ADABI

Kur'an-ı Kerim hamilinin adabından biri de iyi hal ve güzel vasıflara sahip olmasıdır. Kur'an'a hürmeten O'nun yasaklarından sakınması, kirli kazançlardan uzak durması, dünya ehli ve kaba kimselere karşı izzeti nefsini koruması, salih ve hayırsever kimselerle fakirlere karşı mütevazı, sakin ve vakur olması gerekir. Ömer el-Faruk (r.a.) şöyle buyurduğu rivayet edilir:

Ey kurra –Kur'an ehli kimseler–, başınızı dik tutunuz. Çünkü size göre yol apaçıktır. İyiliklere koşun ve halka yük olmayın.

Abdullah ibn Mes'ud (r.a.) şöyle buyurmuştur:

"Geceleri halk uyurken gündüzleri de insanlar yiyip içerken Kur'an hamilini tanımalı. Halk sevinirken onu üzüntüsüyle, insanlar gülüşürken gözyaşlarıyla eğlendikleri zaman susmasıyla ve kibirlendikleri zaman tevazusuyla tanımalıdır.

Hasan da (r.a.) şöyle demiştir: Sizden evvelkiler –sahabiler– Kur'an-ı Kerim'i Allah katından gelmiş risaleler kabul ettikleri için geceleri onu düşünür, gündüz okurlardı. Fudayl b. Iyad ise Kur'an hamili İslam bayrağının hamilidir.

Kur'an'a hürmeten gafillerle birlikte o da gaflete düşmemeli, abes konuşanlarla bulunmamalıdır, der.

Kur'an-ı Kerim hamilinin sorumlu olduğu en önemli hususlardan biri de Kur'an-ı Kerim'i ticaret ve geçim aracı haline getirmemesidir. Zira bir hadisi şerifte Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kur'an-ı Kerim'i okuyun. Fakat onunla yiyip geçinmeyin. Ona cefa etmeyin ve kıraatinde ifrata düşmeyin."

Başka bir hadiste de:

"Onu kumar okları yerine koyan ve karşılığını acilen dünyada bekleyen kimseler türemeden Kur'an-ı Kerim'i okuyunuz."

Hadis Ebu Davud tarafından rivayet edilmiştir. Karşılığını acilen istemekten maksat da, Kur'an'ın mal veya şöhret için okunmasıdır.

GECE TİLAVETİ

Talebenin gece kıraatine de çok ehemmiyet vermesi lazımdır. Gece namazlarında ehemmiyet daha da büyük olur. Yüce Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de buyurur ki:

"(Ehli kitabın) *Hepsi bir değildir. Kitaplıların içinde ayakta dikilen –Allah'ın huzurunda namaz kılan– bir ümmet vardır ki, gece saatlerinde secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okurlar."* (Al-i İmran 3/113)

Sahih bir hadisi şerifte de Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Abdullah ne iyi insandır. (Bir de) **gece namazı kılsaydı."**

Yine bir başka sahih hadiste:

"Ey Abdullah! Filana benzeme. O, gece namazına kalkardı, sonra bıraktı."

Diğer bir hadiste:

"Mü'minin şerefi gece namazıdır" buyurur.

Bu husustaki hadisi şerifler çoktur.

Ahvas el-Habeşi diyor ki: İnsan geceleyin, Mısır'daki Fustata geldiğinde fustatlıların arı vızıltısına benzeyen okuyuşlarını hemen duyardı. şimdikilere ne oldu da eskilerin korktuğundan emin oluyor –Gece tilavetini bırakıyorlar. İbrahim Nehai de bir koyun sağımı kadar da olsa gece Kur'an okuyun der.

Yezid er-Rekkaşi de şöyle diyor: (Hiç bir gece) uykudan uyandıktan sonra tekrar uyumuş isem bu gözlerim bir daha uyku görmesin.

Gerek gece kıraati, gerek gece namazının daha faziletli olmasının sebebi ise fikrin daha iyi derlenip toplanmasıdır. Gece ibadeti gafletten, meşgaleden ve iş tasavvurundan uzak ve amelin fesadına sebep olan riya ve benzeri hallerden mahfuzdur. Ayrıca şeriatımızın getirdiği birçok hayırlı hususlar gece vaktinde olmuş. "Resulullah'ın (s.a.v.) isra ve miracı da gece vuku bulmuştur." gibi...

Bir hadisi şerifte:

"Her akşam gece yarısı geçince yüce Rabbimiz sema-i dünyaya inerek dua eden var mı duasını kabul edeyim" buyurur.

Yine sahih başka bir hadiste Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Gecenin bir saati var ki, her gece o saatte yapılan duaları Allah kabul eder."

Gece namazı ve gece tilavetinin sevabı az okumak veya az kılmakla da hasıl olur. Ancak tilavet ve namazın artışı nispetinde sevap da artar. Yalnız gecenin tamamını kalkmak bundan müstesnadır. Çünkü bunu devamlı adet haline getirmek mekruhtur. İnsanın nefsine eziyet etmesi de böyledir.

Abdullah b. Amr el-As'ın (r.a.) rivayet ettiği şu hadisi şerif de az kılmak veya az okumakla da sevap hasıl olacağına bir delildir:

"On ayet okuyarak gece ibadetine kalkan kimse gafillerden yazılmaz. Yüz ayetle kalkan mutilerden yazılır. Bin ayetle kalkan kimse ise muksitlerden (adil) yazılır."

Hadisi Ebu Davud rivayet etmiştir. Sa'lebe de İbni Abbas'ın (r.a.) şöyle dediğini rivayet eder: Gece iki rekat namaz kılan kimse Allah'a secde etmiş kıyam etmiş olarak gecelemiştir.

KUR'AN-I KERİM'İ ÇOK OKUMAK VE UNUTMAYA MEYDAN VERMEMEK

Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurdukları sabittir:

"Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin ederim ki Kur'an, ipine bağlanmış develerden daha çok kaçıcıdır." (Buhari, Müslim)

İbni Ömer'in (r.a.) rivayet ettiği başka bir hadisi şerifte de Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kur'an hafızının durumu bağlanmış develerin haline benzer. Onlara dikkat ederse muhafaza eder, çözerse kaçarlar." (Buhari, Müslim)

Enes'in (r.a.) rivayet ettiği bir başka hadiste ise:

"İnsanın camiden attığı çöp de dâhil ümmetimin bütün sevapları bana arz olundu. Ümmetimin günahları da bana gösterildi. Bir insanın Kur'an'dan öğrenip sonradan unuttuğu bir sure veya ayetin günahından daha büyük günah görmedim." buyurur.

Ebu Davud ve Tirmizi'nin rivayet ettikleri bu hadisin senedi Tirmizi tarafından itiraza mahal görülmüştür. Başka bir hadiste de şöyle buyurur:

"Kur'an-ı Kerim'i öğrendikten sonra unutan kimse Allah'ın huzuruna eczem sakat, dilsiz veya cüzzamlı olarak gider." (Tirmizi, Ebu Davud)

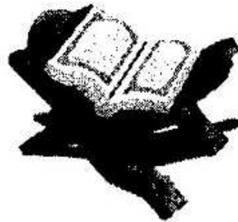
Gece virdini okumadan yatan kimseyle ilgili olarak Ömer'in (r.a.) rivayet ettiği bir hadisi şerifte Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Gece hizbini okumadan uyuyup sabah ile öğle arasında okuyan kimse için o hizbi geceleyin okumuş gibi yazılır." (Müslim)

Ebu Useyd de şöyle der: "Bir defasında gece virdimi okumadan sabaha kadar uyumuş, sabah olunca pişmanlık duymuştum. Virdim de Bakara suresi idi. Rüyamda bir boğanın beni tosladığını gördüm.

İbni Ebi'd-Dünya da şunu rivayet eder: "Kur'an-ı Kerim hafızlarından biri, rüyada birisinin kendisine şöyle dediğini görür:

"Gece karanlıkları devam ederken, ölümün ani çatmasına güvenilmezken sağlam bir vücut ve sabaha kadar yatan gence hayret ederim."

KUR'AN-I KERİM ADABI

Kur'an-ı Kerim okuyana elzem olan şey evvelce de beyan edildiği üzere ihlâs sahibi olmak ve Kur'an-ı Kerim'e karşı edebini muhafaza etmektir. Cenab-ı Hakk'a hitap ettiğini düşünerek Allah'ı görüyormuş gibi edeple okumalıdır. Zira kendisi Allah'ı göremezse de şüphesiz Allah onu görmektedir.

Kur'an okuyacağı zaman misvakla veya başka bir şeyle ağzını temizlemelidir.

Misvak çok sert, ya da çok yumuşak olmamalıdır. Kuruduğu zaman su ile yumuşatılır. Sahibinin müsaadesi alınarak başkasının misvakını kullanmakta beis yoktur.

Kanama veya başka bir sebeple ağzına necaset bulaşmış olan kimse de ağzını yıkamadıkça Kur'an okuması mekruhtur. Haram olup olmadığı hususunda Rüyani, babasından, her iki vechin muhtemel olduğunu rivayet etmekte, fakat haram olmadığını beyan etmektedir.

Cünüp kimsenin ve özür halindeki kadının, bir ayetten az bile olsa Kur'an okumaları haramdır. Ama telaffuz etmeden Kur'an-ı Kerim'i zihinlerinden geçirebilirler. Onların mushafa dokunmaları da haramdır.

Adet halinde olan kadına cünüp kimseler tesbih, tehlil

ve tekbir çekebilirler. Rasulullah (s.a.v.) salat ve selam ve diğer zikirleri okumaları da ümmetin icmaı ile caizdir.

Yine ulemamız Kur'an kasdiyle olmadığı takdirde cünüp bir kimsenin:

"Kitabı kuvvetle tut." (Meryem 18/12)

Mealindeki ayeti okumasında zarar olmadığını söylemişlerdir. Buna benzer ayetler de öyledir. Mesela musibet anında:

"Biz Allah'ın teslim olmuş kullarıyiz ve biz ahirette de ancak ona dönücüleriz." (Bakara 2/150)

Mealindeki ayeti okumak cünup için de caizdir.

Horasan'lı şafii uleması da Kur'an kasdıyla olmayınca bineğe binerken:

"Bunları bize ikram eden Allah'ın şanı ne yücedir, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik." (Zuhruf 43/13-14)

Mealindeki ayeti okuyabileceğini söylemişlerdir.

İmamü'l-Harameyn de cünüp kimsenin Bismillah veya Elhamdulillah demesi halinde Kur'an kasdiyle söylüyorsa haramdır. Zikir kasdı ile veya birşey kastetmeden söylerse günahkâr olmaz demiştir. Cünüp kimse ile özürlü kadın su bulamadıkları takdirde teyemmüm ederler. Ve teyemmüm ile tilavet namaz ve öteki ibadetler kendileri için mübah olur. Teyemmüm etmiş olan kimse abdestini bozduğu zaman yalnız namaz kılamaz. Fakat Kur'an okumak, camide durmak ve abdesti olmayan kimseler için helal olan her şey buna da helaldir. Çünkü bu, tıpkı gusülden sonra abdestinin bozulması gibidir. Bu mesele hem garip hem de çok sorulan bir meseledir. Derler ki, namaz kılmasına cevaz verilmeyen cünüp bir şahsın Kur'an okumasına ve camide oturmasına, zaruret bulunmadığı halde müsaade veriliyor. Bu nasıl olur?

Cünüp kimsenin hazerde veya seferde teyemmüm etmiş olması arasında da yakın kavile göre fark yoktur. Bazı şafii uleması hazerde teyemmüm ettiği zaman namazını kılabilir, fakat namazdan sonra Kur'an okuyamaz ve camide duramaz demişlerdir. Ancak evvelce de beyan ettiğimiz gibi sahih kavle göre Kur'an okuması da camide durması da caizdir.

Cünüp olan kimse teyemmüm ederek namazını kılıp Kur'an okuduktan sonra suyu bulursa yıkanmadıkça, cünüp için yasak olan diğer hususlarla birlikte Kur'an okumayı devam etmesi de haram olur.

Kur'an-ı Kerim okunacak yerin temiz ve faziletin olması sünnettir. Bunun için bir ulema cemaati camide okumanın müstehab olduğuna kail olmuşlardır. Çünkü temizlik ve mahallin faziletin yerine cami oluşu eklenince bir üçüncü fazilet daha hâsıl oluyor ki o da itikâftır. Zira camide az veya çok oturan herkesin itikâfa niyet etmesi hatta camiye girerken buna niyet getirmesi sünnettir. İşte bu itina gerektiren ve büyük küçük herkesçe bilinmesi için yayılması lazım gelen bir edeptir: Çünkü hatıra gelmeyen hususlardandır.

MANASINI DÜŞÜNMEK MAKSADIYLA BİR AYETİ TEKRARLAMAK

Bundan evvelki fasılda da tefekkürü teşvik edip faziletini ve selefimizin vecdinden misaller anlatmıştık. Ebuzer el-Gıfari'den (r.a.) rivayet ettiğimiz bir hadisi şerifte de Resulullah (s.a.v.)'ın bir gece sabaha kadar tekrarladığı aynı ayetle namazını kıldığı ifade edilmektedir.

Bu ayeti kerime:

"Onları azaplandırırsan şüphesiz onlar senin kullarındır. Eğer affedersen şüphesiz mutlak galip ve hikmet sahibi sensin." (Maide 5/118)

Mealindeki ayetidir.

Temim ed-Dari'de (r.a.):

"Yoksa kötülükleri kazananlar, kendilerini, salih amellerde bulunanlar gibi mi yapacağız, hayat ve ölümlerinde bir mi olacak sandılar? Hükmede geldikleri bu şey ne fena..." (Casiye 45/21)

Mealindeki ayeti kerimesini tekrar tekrar okumuştur.

Ubade b. Hamza da şunları rivayet ediyor: Bir gün Esma'nın ziyaretine gitmiştim.

Esma (r.a.):

"İşte Allah bize lütfetti. Bizi sam yeli azabından korudu." (Tur 52/27)

Mealindeki ayetini okuyordu. Burada durup ayeti tekrarlamaya başladı. Fazla devam edince pazara inip işlerimi gördükten sonra döndüğümde hala aynı ayeti tekrar ettiğini gördüm. Bu hadise Aişe (r.a.) validemizden de rivayet edilmiştir:

"İbn Mes'ud (r.a.):

"Allah'ım ilmimi artır." (Ta-ha 20/114)

Said b. Cübeyr:

"Allah'a döneceğiniz o günden korkunuz." (Bakara 2/281)

"Ve boyunlarında laleler ve zincirlerin bulunduğu zaman anlayacaklardır." (Mü'min (Gafir) 40/71)

"Ey insan, o keremi bol olan Rabbine karşı seni aldatan ne?" (İnfitar 82/6)

Mealindeki ayetleri tekrar tekrar okumuştur. Dehhak da:

"Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında ateşten tabakalar vardır." (Zümer 29/16)

Mealindeki ayeti okuduğu zaman sabaha kadar tekrar ederdi.

KUR'AN-I KERİM OKURKEN İNSANIN AĞLAMASI

Bundan önceki iki fasılda kıraat esnasında insanı ağlatması gereken hususlardan da bahsedilmişti. Ağlamak ariflerin özelliği ve salih kişilerin şiarıdır. Kur'an-ı Kerim'de yüce Rabbimiz buyurur ki:

"(Kendilerine bundan evvel ilim verilmiş olanlar Kur'an okununca) ağlayarak çeneleri üstüne secdeye kapanıyorlar ve bu onların derin saygısını artırır." (İsra 17/109)

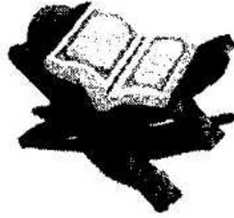
Bu hususta ayrıca birçok hadisi şerifler ve selef sözleri vardır. Resulullah (s.a.v.):

"Kur'an okuyup ağlayınız. Ağlamanız gelmiyor ise getirmeye çalışınız." Mealindeki hadisi şerifi bu cümledendir.

Ömer'in (r.a.) da kıldırdığı bir sabah namazında Yusuf suresini okuyup boynunu ıslatıncaya kadar ağlattığı rivayet edilmiştir. Başka bir rivayette hadise yatsı namazında olmuştur ki, Ömer'den bu halin tekerrür ettiğini gösterir. Diğer bir rivayette ağlayışının son safta bulunan cemaat tarafından işitildiği beyan edilmektedir.

Ebu Reca da şöyle diyor: "İbni Abbas'ı (r.a.) gördüm. Gözlerinin altında gözyaşlarının bıraktığı ip gibi bir iz bulunuyordu.

Ebu Salih'in rivayet ettiğine göre Ebubekir Sıddık'ın halifeliği sırasında Medine'ye gelen Yemen'li bir gurup müslüman, Kur'an okuyup ağlamaya başlayınca Ebubekir, "Biz de böyle idik" der.

KUR'AN-I KERİM'İ TERTİL İLE TANE TANE OKUMAK

İslam uleması (Allah cümlesinden razı olsun), tertilin müstehab olduğu hususunda icma ediyorlar.

Yüce Rabbimiz de:

"Kur'an'ı açık ve tane tane oku." (Müzemmil 73/4)

buyurur.

Ümmü Seleme'de (r.a.) Rasulullah'ın kıraatini açık ve tane tane şeklinde beyan etmiştir. Bunu sahih bir rivayetle Tirmizi rivayet etmektedir.

Abdullah b. Muğaffel'den rivayetle Muaviye b. Kurra şöyle der:

"Mekke'nin fethi sırasında Rasulullah (s.a.v.) Fetih suresini terci ve terennüm ile nağme ile uzatarak okuduğunu gördüm." (Buhari Müslim)

İbni Abbas da (r.a.) şöyle buyurur:

"Tertil ile bir süre okumayı, bütün Kur'an'ı, tertilsiz okumaya tercih ederim."

İslam uleması, gerek tefekkür için, gerek başka sebebler için Kur'an-ı Kerim'in mürettel okunmasının, Kur'an'ın ma-

nasını anlamayan acemiler de dahil, herkes için sünnet olduğunu söylemişlerdir. Çünkü tazim ve saygıya daha yakın olduğu gibi kalbe tesiri de daha fazladır.

Rahmetle ilgili bir ayet okuduğu zaman Allah'tan lütuf dileğinde bulunmak, azabla ilgili ayetler okuyunca da şer ve azabtan Allah'a sığınmak veya Allah'ım, her çeşit fenalıktan afvını dilerim gibi dualar okumak müstehabtır.

Mushaftan Kur'an okumak, ezber okumaktan daha sevablıdır. Çünkü mushafa bakmak da başlıbaşına bir ibadettir. Kıraatle mushafı seyretmek bir arada iki ibadet olur. Bunu ulemamızdan kaadi Hüseyn ve İmamı Gazali, seleften de birçok kimsenin böyle okuduklarını nakletmektedir. Bu hususta ihtilaf olduğuna ben de rastlamadım.

Ancak bunun şahıslara göre değişebileceği, Mushaftan veya ezber okumakta huşu ve tefekküründe değişiklik olmayan kimselerin Mushaftan, ama mushaftan okumasına nisbetle ezberden okumakla huşu ve tefekkürü artan kimselerin ezber okumaları daha iyidir denilse kanaatimce güzel bir fikir olurdu. Zaten selefimizin söz ve tatbikatının da bu izaha göre olduğunu zannediyorum.

CEMAAT HALİNDE TİLAVETİN FAZİLETİ

Bir cemaatin topluca Kur'an okuması, açık delillerden ve selefin birbirini teyid eden tatbikatından anlaşıldığına göre müstehabdır.

Ebu Hureyre ve Ebu Said el-Hudri'den (r.a.) rivayet edilen bir hadisi şerifte Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Allah'ı zikretmek üzere toplanan hiçbir cemaat yok ki melekler kendilerini sarmasın, onları rahmet kaplamasın, üzerlerine sekinet inmesin ve katındaki melekler indinde Allah kendilerini zikretmesin." (Buhari Müslim)

Ebu Hureyre'nin (r.a.) rivayet ettiği bir hadisi şerifte Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Allah Teâlâ'nın evlerinden birinde toplanıp Allah'ın kitabını okuyan ve aralarında müzakere eden bir cemaat yok ki üzerlerine sekinet inmesin, kendilerine rahmet kaplamasın, melekler kendilerini sarmasın ve katındakiler nezdinde Cenab-ı Hak onları zikretmesin." (Müslim)

Evet toplantılarda yapılan tilavetin bazı adabı vardır. Daha önce de beyan ettiğimiz gibi bunlara ehemmiyet vermek lazımdır. Ve hakikati hakkıyla bilen Allah'tır.

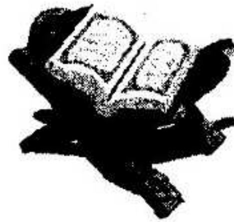
Halkı tilavet meclisine davet etmenin sevabı hakkında da birçok nass –açık delil–ler mevcuttur.

"Hayra delalet eden onu işleyen gibidir."

"Cenab-ı Hakk'ın, seninle bir kişiyi hidayete kavuşturması, al develerden senin için daha hayırlıdır."

mealindeki hadisler buna misaldir. Bu husustaki hadisler çok ve meşhurdur.

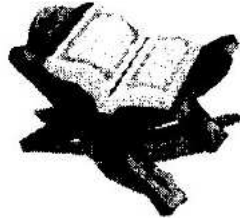
"Hayır ve takva üzerine yardımlaşınız." (Maide 5/5)

NÖBETLEŞE TİLAVET

Tilavette devir, toplu halde bulunan bir cemaatten bazı kimselerin Kur'an'dan aşır, cüz veya başka bir miktarı okuduktan sonra durarak bunların bıraktığı yerden de başka birinin okumaya devam etmesi, bundan sonra da öbürlerinin okumaları demektir.

Bu şekil tilavet caizdir, hatta güzeldir. İmam Malik'e sorulmuş ve herhangi bir mahzuru olmadığını buyurmuştu.

YÜKSEK SESLE KUR'AN OKUMAK

Bu, itina gerektiren mühim bir meseledir. Gerek sahih, gerekse öteki hadis kitaplarında yüksek sesle kıraatin fazileti hakkında birçok hadisi şerifler mevcuttur. Buna karşılık hafif sesle okumanın fazileti hakkında da birçok hadisler vardır. Kaynağına işaret maksadıyla bunların bir kısmını zikretmekle iktifa edeceğim.

İmam-ı Gazali ve başka âlimler bu hususta rivayet edilen hadisi şeriflerde eserleri birleştirmek maksadıyla şöyle demişlerdir.

Sessiz tilavet riyadan daha uzaktır. O halde riyaya kapılma endişesi olanlar için sessiz okumak efdaldir. Riya korkusu yoksa cehr ile yüksek sesle okumak daha iyidir. Çünkü bunun tesiri ve faydası daha büyüktür. Faydası başkalarına da ulaşır ki ulaşan ulaşmayandan üstündür.

Sesli okumak okuyucunun kalbini uyarır, zihnini toplar, tilaveti dinlemesini sağlar, uykusunu dağıtır ve arzusunu artırır. Bu hususlardan birini düşündüğü sürece sesli okuması daha faziletlidir. Şayet bunların hepsini düşünürse sevabı daha büyük olur.

Ebu Hureyre'den rivayetle Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah, güzel sesli ve Kur'an-ı Kerim ile teğanni eden, onu yüksek sesle -bir- peygamberi dinlediği gibi hiçbir şeyi dinlemez." (Buhari Müslim)

Ebu Musa, Resulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Geceleyin konaklarına kapandıkları zaman bile Eş'ari arkadaşların sesini tanırım. Gündüz konakladıkları zaman yerlerini görmemiş isem de, geceleyin Kur'an okurlarken, seslerinden konaklarını bilirim." (Buhari Müslim)

Bera b. Azib d (r.a.) Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Seslerinizle Kur'an'ı süsleyin." (Ebu Davud)

İbni Ebu Davud da Ali'den şunu rivayet etmiştir. Ali mescidde Kur'an okumakta olan cemaatin sesi işitince ne mutlu bunlara, Resulullah (s.a.v.) katında bunlar insanların en sevgilileriydi der:

TİLAVET ESNASINDA SESİ GÜZELLEŞTİRMENİN İSTİHBABI

Gerek ashabı kiram ve tabiin gerek sonraki İslam uleması ve imamlarından olsun bütün alimler, Kur'an okurken sesi güzelleştirmenin istihbabı hususunda icma etmişlerdir.

Mevzu ile ilgili söz ve tatbikatları da gayet meşhur olduğu için burada bir şey nakletmeye lüzum görmüyorum.

Tertil bahsinde de Abdullah b. Muğaffel'den rivayetle Rasulullah (s.a.v.) kıraeti tercih ettiğini bildiren bir hadisi şerif geçmişti. Sa'd b. Ebi Vakkas ve Ümame'nin (r.a.) rivayet ettikleri,

"Kim ki Kur'an-ı Kerim'le teğanni etmezse bizden değildir." (Ebu Davud)

Mealindeki hadisi şerif de buna bir misaldir. Ulema ekseriyetine göre hadiste geçen teğanni sesi güzelleştirmek demektir.

"Bir yatsı namazında Resulullah'ın (s.a.v.) "Vettini vezzeytuni" suresini okuduğunu dinledim ki ondan daha güzel seslisini görmedim." (Buhari, Müslim)

Buna dayanarak ulemamız kıraatin haddini aşarak fazla uzatmadıkça, Kur'an okurken sesi güzelleştirmek ve tane tane okumanın müstehab olduğunu bildirmişlerdir.

Şayet bir kısım harfler ilave eder veya bazı harfleri kaybedecek derecede ifrata varırsa o zaman haram olur.

Havi kitabında İmam Maverdi de şunları yazmaktadır: Kur'an-ı Kerim'i, insanlar tarafından konulmuş makamlarla –vezin – nota– okumak, diğer bazı harfler eklenilmesine, bir kısmının çıkarılmasına, bazı medlerin kısaltılmasına, ya da maksur harflerin uzatılmasına veya kelimenin bir kısmını kaybeden ya da manayı bozan uzatmalara yol açarsa yani Kur'an lafzının hey'etini bozarsa haramdır. Kur'an'ı bu şekil okuyan kimsenin fasık olmasına sebep olduğu gibi dinleyenlerin de günaha girmesine sebeb olur. Çünkü bu durumda Kur'an-ı Kerim'in dosdoğru üslubu bırakılarak eğriliğe sapılmış olur.

Hâlbuki yüce Rabbimiz:

"Korunsunlar diye, pürüzsüz Arapça bir Kur'an indirdik." (Zümer 39/28)

Eğer makamla okunması Kur'an-ı Kerim'i öz telefuzundan uzaklaştırmaz ve tane tane okunmasına mani olmazsa o zaman caizdir. Çünkü makam okumakla Kur'an'ı daha süslemiş olur.

Haram sayılan birinci şekil, cenazeler üzerine okuyan, süfli, azimli ve cahil kimselerin müptela oldukları büyük bir musibettir. Bu apaçık haram olan bir bidattir. Ve dinleyenlerin hepsinin günahkâr olmasına sebep olur. Maverdi'nin de dediği gibi bu bid'ati kaldırmaya, mani olmaya muktedir olan herkes mani olmadığı takdirde günahkâr olur. şahsen bu uğurda gücümün bir kısmını harcamış bulunuyorum. Allah'tan, bu bid'ati ortadan kaldırmaya ehil olan kimseleri muvaffak kılmasını ve korumasını dilerim.

Müzeni muhtasarında İmam şafii (r.a.) şöyle diyor:

"Ben Kur'an-ı Kerim'in çok uzatılmadan ve ince sesle okunmasını severim. İbni Ebi Davud'da, Ebu Hureyre'nin (r.a.), Tekvir suresini mersiye söyler gibi okuduğunu rivayet ediyor.

Sesi güzel olan kimselerden Kur'an-ı Kerim dinletmelerini isteyen selefimiz çok olmuştur. Bunun istihbabı hususunda ihtilaf yoktur. Hatta bu, seçkin abid ve salih kişilerin şiarıdır. Aynı zamanda Resulullah'ın (s.a.v.) sabit bir sünnetidir. Rivayet ettiği bir hadisi şerifte İbni Mes'ud (r.a.) şöyle diyor:

"Bir defasında Resulullah (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim okumamı emrettiler. Ben de sana vahyedilmiş olduğu halde size ben mi okuyacağım dedim. Resulullah **"Başkasından dinlemek istiyorum"** deyince, kendilerine en-Nisa suresini okumaya başladım.

"Her ümmetten leh ve aleyhte birer şahid, onların üzerine de Rasulum seni bir şahid olarak getirdiğimiz zaman (o Yahudilerin, kâfirlerin ve münafıkların halleri) nice olur." (Nisa 4/42)

Gerek Darimi, gerek başkalarının rivayet ettiklerine göre Ömer'de (r.a.) Ebu Musa el-Eş'ari'ye:

"Hadi bize Rabbimizi hatırlat" der o da Ömer'e Kur'an okurdu. Bu konuda rivayetler çok ve meşhurdur. Selefimizden birçok zevat da kıraatini istedikleri kurranın tilavetinin tesiriyle vefat etmişlerdir.

Âlimler, Resulullah'ın (s.a.v.) hadislerinin okunacağı meclisin de güzel sesli birinin Kur'an'dan okuyacağı bir aşırla açılıp kapanmasının sünnet olduğunu söylemişlerdir. Böyle yerde meclisi de ilgilendiren münasip yerler okunmalı, okunacak ayetler ümit, Allah korkusu, zühd, ahireti teşvik, ahirete hazırlık ve güzel ahlakla ilgili olmalıdır.

TİLAVETİN MEKRUH OLDUĞU BAZI HALLER

Şeriatın menettiği bazı haller dışında Kur'an-ı Kerim okumak sünnettir. Herkesçe bilindiği için bunun delillerini zikretmeksizin sadece hatırımda kalanları anlatacağım:

"Kıyam dışında, rüku, secde, teşehhüd ve namazın her yerinde kıraat mekruhtur. Helâda, uyuklama sırasında Kur'an okuyamama halinde ve hutbe okunurken, hutbeyi işitmeyenler için mekruh değil sünnettir. Sahih ve muhtar olan budur.

Tavus'tan mekruh olduğu, İbrahim Nehai'den de mekruh olmadığı rivayet edilmiştir. Ancak bu iki fikri de ulemamızın görüşleri muvacehesinde birleştirmek mümkündür.

Karşı gelinmesi gereken bid'atlardan bir tanesi de, namaz kıldıran bazı cühelanın Ramazan'ın yedinci gecesi teravih namazının son rekâtında, sünnet zannedilerek, En'am suresini okumalarıdır. Bu arada çeşitli münkerler de irtikab edilir ki, birincisi bunun sünnet olduğunu zannetmek ve avama sünnet olduğu intibaını vermektir. Biri de son rekâtın ilk rekattan fazla uzatılmasıdır. Halbuki sünnet olan bunun aksidir. Bir de namazı çok uzatmaları, bir tanesi de tilavetin aşırı derecede sert okunmasıdır.

Buna benzer bir bid'at da bir kısım cühelanın cuma günü sabah namazında Tenzil secdesinin yerine başka bir secde suresi okumalarıdır. Çünkü sünnet olan ilk rekâtta tenzil secdesi, ikinci rekatte de İnsan suresinin okunmasıdır.

BAZI MESELELER

Bu meselelerden biri şudur: Hava bırakma mecburiyeti olduğu zaman o durum geçinceye kadar tilaveti bırakıp yellenme geçtikten sonra tilavete dönmek gerek. Bu, güzel bir edeptir. İbni Ebu Davud ve başkaları, Ata'dan böylece rivayet etmişlerdir.

İnsan esnediği zaman da kıraatı bırakır ve esnemesi geçtikten sonra tilavete devam eder. Mücahid bu edebi güzel bulmuştur. Ebu Said el-Hudri'nin peygamberimizden (s.a.v.) rivayet ettiği şu hadisi şerif de buna delalet eder.

"Biriniz esnediği zaman eliyle ağzını kapatsın, çünkü şeytan girer." (Müslim)

Bir de:

"Yahudiler, Üzeyr Allah'ın oğludur dediler. Hıristiyanlar da Mesih İsa Allah'ın oğludur dediler." (Tevbe 9/30)

"Allah'ın eli bağlıdır-sıkıdır." (Maide 5/64)

"Onlar –Yahudi ve Hıristiyanlar– Allah kendine çocuk edindi dediler." (Bakara 2/116)

Ayetlerle bunların benzerlerini okuduğu zaman yüksek sesle okumaması, İbrahim en-Nehai buralarda sesini kısardı.

İbni Ebi Davud'un Şa'bi'den yaptığı bir rivayete göre de:

"Şüphesiz Allah ve melekleri o peygambere çok salat ve tekbir ederler." (Ahzab 33/56)

Mealindeki ayeti okuyunca peygamberimiz salâvat getirir (Bir soruya cevaben şa'bi böyle demiştir).

Tirmizi ve şöyle rivayet etmişlerdir. Ziyade şöyledir:

"Her kim el-Kıyame suresinin sonunu okursa evet, –Yani Allah, ölüleri diriltmeye kadirdir– desin."

Er-Rahman suresindeki:

"O halde Rabbinizin hangi ayetlerini yalan sayabilirsiniz." ve el-Mürselat suresinin sonundaki:

"Artık ondan sonra hangi söz inanacaklar onlar" mealindeki ayetleri okuyunca da **"Amentu billah"** demelidir.

İbni Abbas, İbnü'z-Zübeyr ve Ebu Musa el-Eş'ari de (r.a.), el-Ala suresini okudukları zaman:

"Sübhane Rabbiyel Ala. Yüce Rabbimi tenzih ederim..." derlerdi.

Ömer ise bunu üç defa tekrarlardı.

İbni Mes'ud'da (r.a.) Beni İsrail suresini okuduğunda, **"Elhamdu lillahillezi lem yetehiz veleden"** çocuk edinmemiş olan Allah'a, hamdolsun" demiştir. Bazı âlimlerimize göre namazda dahi bunu söylemek sünnettir.

Ebu Hureyre'nin hadisinde geçen üç surede olduğu gibi buna benzer yerlerde de o zikirler müstehaptır...

KONUŞMA KASDIYLE KUR'AN-I KERİM'DEN BİR ŞEY OKUMAK

İbni Ebu Davud bu hususta ihtilaf olduğunu beyan ediyor. İbrahim en-Nehai'den, dünyevi birşey kastedilerek Kur'an okumanın mekruh olduğu rivayet edilmiştir. Buna karşılık Ömer (r.a.) Mekke'de akşam namazı kıldırırken okuduğu Vettini suresinin *"Ve şu emin şehre andolsun ki..."* ayetini daha yüksek bir sesle okumuştur.

Hükeym b. Sa'd'ın rivayetin göre sabah namazını kıldırdığı sırada Muhakkimiye mezhebinden birisi Ali'ye gelerek:

"Andolsun ki, ortak tanırsan amelin boşa gider." (Zümer 39/65) ayetini okur. Namazına devam etmekte olan Ali'de:

"Sen (Habibim) şimdi sabret. şüphe yok ki Allah'ın va'di haktır. (Buna) kat'i inanç beslememekte olanlar, sakın seni (sabırsızlıkla) hafifliğe götürmesinler." (Rum 31/60)

Ayetini okuyarak karşılık verir.

Ulemamız derler ki, kapalı yerde namaz kılmakta olan bir kimseden içeri girme izni istenildiği takdirde kendisi de.

"Selamette korkusuz girin oraya." (Hicr 13/46)

mealindeki ayetle karşılık verir ve tilavetle birlikte adama cevap vermeyi de kastederse namazı bozulmaz, yalnız cevap vermeyi kasteder veya hiçbir şey niyet etmeden söylerse namazı bozulur.

Kur'an-ı Kerim okumakta olan kişinin yanına, ilim, takva, şeref, vakar ve yaşlılık gibi vasıfları olan ya da babalık, velilik veya başka sebeplerden dolayı saygı hakkı bulunan bir kimsenin gelmesi halinde, gösteriş ve tazim için değil de ikram ve saygı maksadıyla bunların önünden kalkabilir. Hatta bu müstehaptır. Çünkü ikram maksadıyla kıyam, Resulullah'ın (s.a.v.) huzurunda ve Onun emriyle, hem Rasulullah'ın (s.a.v.) fiili hem de ashabı kiramın tatbikatıyla sabit olmuştur. Bu hal daha sonra salih âlimlerin tatbikatında da görülmüştür. Hususi bir risalemde bu meseleyi bütün teferruatıyla ele almış ve kıyamı men eden hadisleri cevaplandırarak, Allah'ın izniyle bu hususta kimseye tereddüt bırakmayacak derecede meseleyi izah etmiştim.

Yürürken Kur'an okuyan kimse, bir toplulukta karşılaştığı zaman okumayı bırakır. Ve cemaate selam verdikten sonra okumaya devam eder. Fakat bu durumda yine istiaze getirmesi iyi olur.

Kur'an'ı Kerim okurken aksıran kimsenin El-Hamdülillah demesi sünnettir. Namaz içinde de durum aynıdır. Aksırırken Elhamdulillah diyen kişiye Kur'an okumakta olan kimsenin de, Yerhamukellah diyerek dua etmesi sünnettir.

Kur'an okuyan kimse ezanı duyunca tilaveti keser. Ezan ve ikamette müezzine mütebeat eder. Kıraatine sonra devam eder. Bu hususta âlimlerin ittifakı mevcuttur.

Kur'an okurken kendisinden bir şey istenirse, eğer istek sahibi alınmayacak veya aralarındaki dostluğun zarar görmeyeceğini bilir ve işaretle cevap verme imkânı bulunursa işaretle cevap verir, okumasını bırakmaz. Böyle yapması daha iyi olmakla beraber tilaveti kesmesinde de herhangi bir mahzur yoktur. Hakikati Allah bilir.

NAMAZ İÇİNDEKİ KIRAATLE İLGİLİ MESELELER

Bunlar fıkıh kitaplarında çok meşhur olduklarından burada gayet kısa olarak sunuyorum.

Farz namazlarında kıraat ulemanın icmaı ile farzdır. Malik, şafii, Ahmed ve cumhuru ulema, bütün rekatlarda Fatiha'nın farz olduğunu kabul ederlerken Ebu Hanife ve başka bir ulema cemaati de, Fatiha'nın hiçbir zaman taayyün etmeyeceğini, son iki rekatta da kıraatin vacip olmadığını söylemişlerdir. Ancak sevap olan birincisidir. Çünkü sünnette geçen deliller bunu teyid etmektedir. Sahih hadis kitaplarında geçen:

"İçinde ümmü'l-Kur'an (Fatiha) **okunmayan namaz kifayet etmez"** mealindeki hadisi şerif buna kâfi bir delildir.

Sabah namazında ve öteki namazların ilk iki rekâtında Fatiha'dan sonra süre okunması hususunda ise bütün âlimler ittifak halindeler. Fakat üç ve dördüncü rekâtlarda okunup okunmaması konusunda ihtilaf etmişlerdir.

Bu hususta imam şafii'nin iki kavli vardır. Cedid mezhebine göre sünnet değil, Kadim mezhebine göre sünnettir. Sünnet kabul ettiğimiz takdirde ulemamız ilk iki rekâta nisbetle son rekatlarda kısa olacağını bildirmişlerdir.

İkinci rekâta nisbetle birinci rekâtın uzatılıp uzatılmaması hususunda da iki vecih vardır. Ashabımızın ekseriyeti tara-

fından sahih kabul edilen veche göre uzatılmaz. Tahkik erbabınca sahih olan ikinci veche göre uzatılır. Sahih ve muhtar olan da budur. Çünkü hadisi şerifte Rasulullah (s.a.v.) ikinci rekâta nisbetle ilk rekâtı uzattığı bildirilmektedir. Bunun hikmeti ise geç gelenlerin ilk rekâta yetişmeleridir. Hakikati bilen yüce Allah'tır.

İmam şafii hazretleri buyurur ki, öğle namazında veya diğer namazlarda olsun, sonradan yetişen kimse son iki rekâta imamla beraber kavuşmuşsa, imamın selam vermesinden sonra namazının kalan kısmını tamamlamak üzere kalktığında Fatiha'dan sonra sure okuması sünnettir.

Ashabımız, bunun mutlak olduğunu söylerken bazıları da bunun ancak son iki rekâtta da süre okunmasını sünnet kabul eden kavle göre olduğunu belirtmişlerdir. Bunun hikmeti de namazın süreden hali kalmamasıdır. Bu hüküm hem imam, hem münferit içindir.

Muktediye gelince, eğer kıldığı namaz sessiz, gündüz namazlarından ise Fatiha kendisine farz, sure de sünnettir. Kıldığı namaz cehri olur ve imamın sesini işitiyorsa sure okuması mekruh olur. Buna Fatiha'nın farz olup olmadığı hususunda ise iki kavil vardır. Bir kavle göre farz, ikinci kavle göre farz değildir.

İmamın kıraatini duymuyorsa sahih kavle gör Fatiha farz, süre de sünnettir. Bazılarına göre Fatiha farz değil. Bazıları da Fatiha farzdır. Ama sure değil demişlerdir. Hakikati Allah bilir.

Cenaze namazında da Fatiha'nın okunması farzdır. Nafile namazlarda da Fatiha'yı okumak gereklidir. Ancak ulemamız, bu namazlarda okunan Fatiha'nın sıfatı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Keffal'e göre vacip, Kadı Hüseyin'e göre şarttır. Rükun diyenler de olmuştur ki bu fikir daha yakın.

Fatiha okumaktan aciz olan kimse bütün bu yerlerde Fatiha yerine Kur'an'dan Fatiha miktarı başka ayetler okur. Bunu da yapmazsa Fatiha miktarı tesbih, tehlil ve benzeri zikirler okur. Hiçbir şey beceremiyorsa Fatiha okuyacak kadar durur.

Bir rekâtın içinde iki süre okumanın zararı yoktur. Buhari ve Müslim'de Abdullah b. Mes'ud'un şöyle dediği sabittir:

"Ben Resulullah'ın (s.a.v.) bir rekatte birleştirdiği nezairi –benzer sureleri– bilirim." diyerek Rasulullah'ın (s.a.v.) ikişer okuduğu mufassal surelerden yirmi tanesini açıklar. Seleften bir kısım zatların bir rekatte bütün Kur'an-ı Kerim'i okuduklarını daha evvel görmüştük.

Sabah, cuma ve bayram namazlarında, akşam ve yatsı namazının ilk iki rekatında, teravih ve teravihten sonra kılınan vitir namazlarında açık okumanın sünnet olduğu hususunda bütün müslümanların icmaı vardır. Ancak bu hüküm imam ve münferit içindir. Müktedi ise ittifakla sessiz okur.

Husuf –ay tutulması– namazında da cehr sünnettir. Küsuf –güneş tutulması– namazında ise cehredilmez. İstiska –yağmur duası, namazında cehreder. Gündüz kılınan cenaze namazında sesli okumaz. Gece kılınacak cenaze namazında da, sahih ve makbul mezhebe göre yine durum aynıdır.

Bayram ve istiska –yağmur duası– namazları hariç gündüz nafilelerinde açık okumaz. Gece sünnetlerinde ise ihtilaf vardır. Azhar kavle göre cehredilmez. İkinci kavle göre cehreder. Kadı ve Beğavi'nin de kabul ettikleri üçüncü bir fikre göre ise cehr ile israr-sessizlik ile seslilik arasında okur.

Gece namazlarını gündüz kaza eden, veya kazaya kalmış gündüz namazlarını geceleyin kaza eden kimse için, cehr veya israr hususunda geçmiş namazın esas vakti mi

yoksa namazı kaza edeceği vakit mi nazarı itibara alınır? Bu hususta ulemamızdan iki rivayet mevcuttur. Azhar olan rivayete göre kaza vaktine itibar olunur.

Gizli okuyacak yerde açık veya açık okuyacak yerde gizli okuması halinde namaz yine sahihtir. Ama mekruh irtikap etmiş oluyor. Bununla beraber sehv secdesi icab etmez.

Şunun da önemle bilinmesi gerekir ki, gerek kıraat, gerek tekbirlerle öteki zikirlerde, sessiz okumasından maksat kendi duyacak şekilde okumaktır. Kulağının sağlam ve arızasız olması halinde kendisi duyacak kadar telaffuz etmesi lazımdır. Kendi bile duymayacak derecede sessiz okuması halinde kıraati de, zikirleri de ittifakla sahih değildir.

Ulemamız, cehri namazlarda dört yerde duraklamanın sünnet olduğunu bildirmişlerdir. Birinci iftitah tekbirinden sonra teveccüh duasını okumak için, ikincisi fatihadan sonra fatihayı Âmin'den ayırmak, fatihadan olmadığını belirtmek için yapılır. Üçüncüsü muktedirin de fatihasını okumasını okuması için Âmin'den sonra imamın yaptığı durak. Dördüncüsü kıraati rükûdan ayırmak maksadıyla sureden sonra yapılan duraklamadır.

Fatihayı okuyan herkesin, namaz içinde olsun dışında olsun âmin demesi sünnettir. Bu husustaki hadisi şerifler çok ve meşhurdur. Bundan evvelki paragrafta fatihanın sonunu Âmin'den ayırmak için kısa bir duraklama yapmanın sünnet olduğunu beyan etmiştik.

Amin kelimesinin manası, Allah'ım kabul eyle, öyle olsun. Senden başkası buna kadir değil, ümidimizi boşa çıkarma ve Allah'ımız bizi hayra yönelt, gibi çeşitli şekillerde tefsir edilmiştir.

TİLAVET SECDESİ

Bu hususta çok önem gerektiren bir husus. Çünkü âlimler tilavet secdesinin şer'i bir emir olduğu hususunda birleşiyor. Sadece vacip mi, sünnet mi olduğu konusunda ihtilaf ediyorlar.

Cumhuru ulemaya göre secdei tilavet vacip değil sünnettir. İbni Abbas, İmran b. Hasin, Malik, Evzai, şafii, Ahmed, Ebu Sevr, İshak, Davud ve birçok imamların mezhebi böyledir.

Ebu Hanife ise:

"Öyleyse onlara ne oluyor ki iman etmiyorlar. Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman eğilmiyorlar." (İnşikak 20–21)

mealindeki ayeti kerimeye dayanarak, tilavet secdesinin vacip olduğunu söylemiştir.

Cumhuru ulema da, Ömer'den (r.a.) sahih yoldan rivayet edilen şu esere istinad etmektedirler:

Bir cuma günü Ömer (r.a.) en-Neml suresini okur ve secde ayetine geldiğinde minberden inerek secde eder. Cemaat de secde eder. Ertesi cuma yine Neml suresini okur, secde yerine gelince, ey insanlar, bir secde yerinden geçiyoruz. Secde eden isabet etmiş olur. Fakat sec-

de etmeyene de günah yoktur, der kendisi de secde etmez. (Buhari)

Böylesine büyük bir toplantıda Ömer'in (r.a.) böyle konuşup secde etmemesi, –tilavet secdesinin– vacip olmadığına apaçık bir delildir. Ebu Hanife'nin istidlal ettiği ayetin cevabı da açıktır. Çünkü ayeti kerime, Kur'an'ı tekzip ederek secde etmeyişlerini takbih etmekte. Nitekim bunu takip eden ayette,

"Bilakis o küfredenler –Kur'an'ı– tekzip eder."

Rasulullah (s.a.v.)'in Sad suresinde secde ettiğini de gördüm."

Buhari ve Müslim'de de, Rasulullah (s.a.v.) en-Necm suresini okuyup secde etmediği Zeyd b. Sabit (r.a.) tarafından rivayet edilmekte. aynı eserlerin bir başka yerinde en-Necm suresini okurken secde ettiği rivayet edilmiştir. Bu da secdenin vacip olmadığına delildir.

SECDELERİN YERİ VE ADEDİ

İmam şafii ve cumhuru'un kail oldukları muhtar kavle göre –Kur'an'-daki– secdelerin sayısı 14'tür. Bunlar el-A'raf, er-Ra'd, en-Nahl, Sübhan, Meryem, el-Hacc'ta iki tane, el-Furkan, en-Neml, Elif Lam Mim Tenzil, Hamim, en-Necm, el-İnşikak ve el-Alak suresindeki secdelerdir. Sad secdesi ise müekkedlerden değildir. Çünkü sahihi Buhari'de ibni Abbas'ın şöyle dediği sabittir: "Sad secdesi müekked ve secdelerden değildir. Fakat Rasulullah (s.a.v.) Sad suresinde secde ettiğini de gördüm."

İmam şafii ve mezhebini kabul edenlerin fikirleri böyledir.

İmam Ebu Hanife de secdelerin 14 olduğuna kail. Yalnız Hacc suresindeki ikinci secdenin yerine Sad secdesini sayarak bunu mükked secde kabul etmiştir.

İmam Ahmed'den de, biri şafii'ye uyan, biri de Sad secdesini ilave ile 15 secde olduğuna dair iki rivayet mevcut. İmam Malik'ten şafii'ye uyan bir rivayet var. Ancak meşhur rivayete göre 11 tanedir. Buna göre Necm, İnşikak ve Alak secdeleri sayılmamaktadır. Bu fikir aynı zamanda İmam şafii'nin kadim mezhebidir. Ancak sahih olan başta zikrettiğimiz mezheptir. Çünkü sahih hadisler buna delalet etmektedir.

Secdelerin yerine gelince, A'raf suresindeki secde, surenin sonunda, Ra'd'da "Bi'l-ğuduvvi ve'l-asal"dan sonra, Nahl secdesi "Ve yef'alune ma yu'merun" Sübhan secdesi "Veyeziyduhum huşuan" Meryem secdesi "Succeden ve bukiyyen" Hac suresinin ilk secdesi "İnnallah yef'alu ma yeşaaae" İkincisi de "Vef'alu'l-hayra leallekum tuflihune" Furkan suresinde "Vezadehum nufura" Neml'de "Rabbu'l-arşi'l-aziym" Tenzil secdesi "Vehum la yestekbirun" Hamim'de "Layes'emun" Necm suresindeki, surenin sonunda, İnşikak suresinde "La yescudun" ve Alak suresinin sonunda "Vescud"

Hamim secdesi hariç bu hususta ihtilaf yoktur. şafii'ye göre buradaki secde "Layes'emun"dan sonradır. Bu aynı zamanda Said b. Müseyyeb, İbni Sirin, Ebu Vail, İmam Ahmed ve İshak b. Rahuye'nin mezhebidir.

Diğerleri de "İn kuntum iyyahu ta'budun"den sonra olduğunu söylemişlerdir. İbnü'l-Münzir bu kavil Ömer, Hasan Basri, İbni Mes'ud'un talebeleri olan İbrahim Nehai, Ebu Salih, Talha b. Mutarrıf, Zübeyr b. Hars ve İmam Malik ile Leys b. Sa'd gibi zatlardan nakletmektedir. Bu aynı zamanda, şafii ashabının da bir rivayetidir. Bağavi, Tehzib kitabında böyle anlatır.

TİLAVET SECDESİ KİMLER İÇİN SÜNNETTİR

Namaz içinde olsun dışında olsun ve ister abdest alarak ister teyemmüm ederek hadesten tahir olup Kur'an okuyan herkese secde-i tilavet sünnettir.

Tilaveti dinleyen veya dinlemediği halde duyan kimseye de sünnettir. Ancak İmam Şafii bunun için dinleyici derecesinde müekked saymadığını buyurur ki sahih olan da budur.

Ulemamızdan İmamü'l-Harameyn, esas dinleyici olmayanın secde etmeyeceğini söylemişse de meşhur olan birincisidir.

Secde ayeti okuyan kimse namazda veya namaz dışında okusun, secde etsin veya etmesin, tilaveti dinleyenlerin, duyanların secde etmeleri sünnettir. şafii ashabınca ve sahih olan budur. Bu aynı zamanda İmam Ebu Hanife'nin de mezhebidir.

Şafii ashabından olan Beyan kitabının müellifi namaz içinde okuyup secde eden kimsenin secdesi için dinleyenler secde etmez diyor, ancak sahih olan birinci mezheptir.

Secde ayetini okuyan kişinin müslüman, reşit, abdestli ve erkek olmasıyla, gayrı müslim, çocuk, abdestsiz veya ka-

dın olması arasında da bir fark yoktur. şafii'lerde sahih olan budur. Ebu Hanife'de buna kaildir. Bazı ulemamız da gayrı müslimin, çocuğun ve abdesti olmayanın secdesine, seleften bir cemaat de kadının tilavetine secde edilmeyeceğini söylemişlerdir. İbnü'l-Munzir, bu son kavil İmam Malik, Katad ve İshak b. Rahuye'den rivayet etmektedir. Ancak sevap olan birincisidir.

Bir veya iki ayet okuyup secde etmek suretiyle secde yerlerini kısaltmak, Şa'bi, Hasan Basri, İbni Sirin, Nehai, Ahmed ve İshak b. Rahuye tarafından mekruh sayılmıştır. İbnü'l-Münzir böyle nakleder.

Ebu Hanife, Muhammed ve Ebu Sevr'den de bunda herhangi bir beis olmadığı rivayet edilmiştir. Mezhebimizin muktezası da budur.

Tek başına namaz kılarken secde ayeti okuyan kimse kendi kıraetine secde eder. Secdeyi rükûdan sonraya bıraktığı takdirde artık tilavt secdesini yapamaz. Bilerek secde etmesi halinde namazı bozulur. Fakat rükûa giderken henüz rükû haddin varmadan secde edebilir. Tilavet secdesi niyetiyle eğildikten sonra secdeden vazgeçerek kıyama dönmesi de caizdir.

Namaz kılmakta olan kimse, namaz içinde veya dışında okuyan bir başkasının tilavetinı dinlediği için secde edemez. Bilerek secde etmesi namazının bozulmasına sebeb olur.

Namazını cemaatle kılmakta olan kimse imam ise bu da münferid gibidir. İmamın, kendi kıraatine secde etmesi halinde muktedinin de ona uyması farzdır. Mutabaat etmezse namazı bozulur. İmam secde etmezse muktedi de secde edemez. Ederse namazı bozulur. Ancak bu durumda namazdan sonra muktedinin secde etmesi sünnettir.

İmam secde eder ve başını secdeden kaldırdıktan sonra

da muktedinin bundan haberi olmazsa mazurdur. Ancak kendi başına secde etmesi caiz değildir. İmam hala secdede iken muktedinin haberi olursa onun da secde etmesi gerekir. Muktedi, secdeye gitmek üzere eğilirken, İmam da başını secdeden kaldırırsa muktedi secdeden vazgeçerek imamla beraber kalkar.

İmamla beraber secde için eğilir fakat imamın seri ve kendisinin ağır olması sebebiyle imam secdeden kalktığı halde henüz secdeye varamayan zaif muktedinin durumu da böyledir. Yani imamla beraber kıyama dönerek secde yapmaz.

Namaz kılmakta olan kimsenin muktedi olması halinde ise o ne kendi kıraati için, ne de imamından başkasının kıraati için secde edemez. Ederse namazı bozulur. Zaten muktedinin secde ayeti okuması ve imamından başkasının tilavetini dinlemesi de mekruhtur.

Tilavet secdesinin zamanı hususunda ise, alimler, secde ayetini müteakip hemen secde etmeli demişlerdir. Tehir eder, fakat uzunca bir süre geçmeden secde ederse yine olur. Ancak gecikmenin uzun sürmesi halinde secde de geçmiş oluyor. Lakin bir kısım ulemamız, farz namazlarına bağlı –ratibe– sünnetlerde olduğu gibi tilavet secdesinin de kaza edilebileceğini –zaif de olsa– söylemişlerdir.

Secde ayeti okuyan veya dinleyen kimsenin abdesti yoksa acele abdest alarak secdesini yapar. Abdest almayı fazla geciktirmesi halinde ekseriyetin kabul ettiği sahih ve muhtar kavle göre secde etmez. Zaif bir kavle göre de, namaz kılmakta olan kimsenin namazdan sonra da ezanı cevaplayabildiği gibi bu da secde eder. Ulemamızdan Beğavi, bu fikri tercih etmiştir. Gecikmenin uzun olup olmadığını ta-

yin hususunda muteber ölçü örftür. Hakikati hakkıyla bilen Yüce Allah'tır.

Aynı mecliste bütün secde ayetlerini veya bir kısmının okuyan kimse her birisi için ayrı ayrı secde eder. Bu hususta ihtilaf yoktur. Muhtelif meclislerde aynı secde ayetini tekrarlaması halinde de ihtilafsız her defasında secde edecektir. Ama aynı ayeti bir mecliste tekrar ederse, eğer ilk okuyuşunda secde etmemişse hepsine bir secde yeter. Etmişse üç rivayetten sahih olana göre her defasında secde eder. Çünkü ilk okuyuşun gereği yerine getirildikten sonra secdenin de hepsine kifayet eder. Bu, ibni Süreyc ve Ebu Hanife'nin de kavlidir. Ulemamızdan Udde kitabının müellifi fetvanın bu kavle göre olduğunu söylemiş, yine ulemamızdan şeyh Nasr l-Makdisi de bu kavli tercih etmiştir.

Üçüncü rivayete göre aradan uzun süre geçmesi halinde ayrı ayrı secde edilir. Yoksa ilk secde hepsine yeter.

Aynı secde ayetini namazda tekrarlaması halinde ise, eğer bunu bir rekâtın içinde yaparsa aynı mecliste tekrar edene benzer ki üç rivayet burada da cereyan eder. Ayrı rekâtlarda tekrar ederse secdeyi de tekrar edeceği hususunda ihtilaf yoktur.

Sefer esnasında bineğe binmiş iken secde ayeti okuyan kimse secdesini işaretle yapar. şafii, Malik, Ebu Hanife, Ebu Yusuf, Muhammed, Ahmed, Züfer Davud ve birçok ulemanın mezhebi böyledir.

Ebu Hanife'nin bazı ashabı secde etmeyeceğini söylemişlerse de sevap cumhurun mezhebidir. Hazerde bineğe binmiş olan kimse ise işaretle secde edemez.

Secde ayetini namaz içinde fatihadan önce okusa bile yine secde eder. Ama rükû ve sücudda okuması halinde secde etmez. Çünkü kıraatin yeri kıyamdır.

Secde ayeti okuduktan sonra secdeye hazırlanırken fatihayı okuyup okumadığında şüpheye düşerse tilavet secdesini yaptıktan sonra kalkar ve fatihasını okur. Çünkü tilavet secdesi te'hir edilmez.

Secde ayetinin Farsçasını okursa, ayetin tefsirini yaparken secde etmediği gibi burda da secde etmez. Ebu Hanife secde edeceğini söylemiştir.

Tilaveti dinleyen kimse, okuyanla beraber secde ettiği zaman ona uymayı niyet etmez. Ondan evvel de secdeden kalkabilir.

Sesli olsun, sessiz olsun namazda secde ayeti okumak bizde mekruh değildir. Okuyunca da secde eder. İmam Malik mutlak surette, Ebu Hanife'de yalnız sessiz namazlarda mekruh olduğuna kail olmuşlardır.

Namazın mekruh olduğu vakitlerde de secde okumak bizde mekruh değildir. şa'bi, Hasan Basri, Salim b. Abdullah, İkrime, Ebu Hanife, rey sahipleri ve bir rivayete göre İmam Malik'de bu fikirdeler.

Aralarında Abdullah b. Ömer, Said b. Müseyyeb, bir rivayete göre imam Malik, İshak b. Rahuye ve Ebu Sevr'in de bulunduğu bir ulema cemaati de bunun mekruh olduğunu söylemişlerdir.

Normal hallerde rüku, tilavet secdesinin yerine geçmez. Selef halef cumhuru ulema ve bizim mezhebimiz böyledir. Ebu Hanife geçer demiştir. Cumhuru ulema delil olarak bunun da namaz secdesine kıyas edildiğini gösterirler. Ama secde yapmaktan aciz olan kimse tıpkı namazda olduğu gibi tilavet secdesini de işaretle yapar.

TİLAVET SECDESİ NASIL YAPILIR?

Tilavet için secde edecek kimsenin, namaz dışında ve içinde olmak üzere iki hali vardır. Birinci durumda secde edeceği zaman, namaza başladığı gibi tilavet secdesine niyet ederek iki elini omuzunun hizasına kaldırır ve ihram tekbirini alır. Bundan sonra ellerini kaldırmadan ikinci bir tekbir alarak secdeye gider. Bu ikinci tekbir bir şart olmayıp namaz secdesinde olduğu gibi burda da sünnettir.

İlk tekbir hakkında ise üç rivayet var. Birincisi rükündür. İkincisi sünnettir. Terkedilse bile secde yine sahihtir. Üçüncü veçhe göre sünnet bile değildir. Vallahu a'lem.

Tilavet secdesi yapacak kimse ayakta ise, tahrim tekbirini kıyamda alır. Secdeye giderken de ikinci bir tekbir getirir. Oturuyorsa birçok ulema cemaatine göre ayağa kalkarak secdesini yapar. Büyük ulemamızdan Cüveyni, Kaadı Hüseyin. Tetimme kitabının sahibi ve İmam şafii bu kavli tercih etmişlerdir.

Fakat İmamu'l-Haremeyn bu kavli şeyh Muhammed el-Cüveyni'den naklettikten sonra reddediyor ve bunun ne aslına, ne bahsine rastlamadığını söylüyor. İmamın bu sözleri doğru. Çünkü bu hususta gerek Resulullah'dan (s.a.v.) gerek kendilerine ittiba olunan selefimizden hiçbir şey sabit ol-

mamıştır. Ulemamızın çoğu da bunun bahsini yapmamışlardır.

Tilavet secdesinde heyet ve zikirler hususunda normal secdenin adabına uyulur. Erkek, iki elini omzunun hizasında, yere koyar. Parmaklarını da bitişik olarak kıbleye doğru açar. İki elini gömleğinin kolundan çıkararak secde yerine temas ettirir, dirseklerini yana doğru açar ve karnını kalçasına yapıştırmadan boşlukta tutar. Kadın veya müşkil ise kendini toplar.

Secde eden kişi baş tarafına nispetle vücudunun arka kısmını yüksek tutar, alnını ve burnunu iyice yere temas ettirir.

Tilavet secdesinde okunan tesbihlere gelince, ulemamız burada da namaz secdesinin tesbihleri okunur demişlerdir. Üç kere Sübhane rabbiyel a'la dedikten sonra:

"Allahumme leke secettü ve bike amentu ve leke eslemtü secede vechi lillezi halakahu ve savverahu ve şekka sem'ahu ve basarahu bihavlihi ve kuvvetihi. Tebarakallahu ahsenü'l-halikiyn. Subbuhun kuddusun rabbul melaiketi verruhi."

"Allah'ım sana secde ettim. Sana inandım, sana teslim oldum. Başım, onu yaratan gözümü kulağını kendi kudret ve kuvvetiyle açan Allah'a secde etmiştir. Yaratanların en büyüğü Allah'ı tenzih ederim. O münezzeh ve mukaddestir. Melekler ve ruhun rabbidir."

duasını okur. Namaz secdesinde okunan zikirler de bunlardır.

Şu duanın okunması da sünnettir:

"Allahumektub li biha ındeke ecren vec'alha li indeke zuhran ve da'anni biha vizran veekbilha minni kema kıbleteha min abdike Davude (s.a.v.)."

Allah'ım, bu secdeyle bana sevap yaz. Onunla günahımı bağışla, düş. Katında onu bana sakla ve kulun Davud'dan (a.s.) kabul buyurduğun gibi benden kabul eyle!

Tilavet secdesine mahsus olan bu duanın korunması gerekir.

Üstad İsmail el-Âmâ'nın, tefsirinde açıkladığına göre İmam şafii, tilavet secdesinde zikir olarak şu ayeti kerimenin okunmasını tercih etmektedir:

"Rabbinizi tenzih ederiz. Rabbimizin va'di muhakkak yerine gelmiştir." (İsra 17/108)

Bu, şafii'den yapılan garip bir rivayet olmakla beraber güzel bir şeydir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in zahiri de bu ayetin secde de okunmasını te'yid ediyor.

Bu duaların hepsini okuduktan sonra başka dünya ve ahiret için de dua etmeli. Ama bu duaların bir kısmını okumakla da zikir hâsıl oluyor. Hatta hiçbir şey okumazsa namaz secdesinde olduğu gibi burda da secdenin aslı hâsıl olur.

Tesbih ve dualarını tamamlayınca başını secdeden kaldırır. Selam vermesi gerekir mi gerekmez mi? Bu hususta İmam şafii'nin meşhur iki kavli var. Ancak ulemamızın tercih ettiği en sahih kavle göre selam gereklidir. Çünkü secde tahrim tekbiri gerektiren bir ibadet olmakla cenaze namazına benzer. Abdullah b. Mes'ud, tilavet secdesinde selam verdiğine dair İbni Ebu Davud'un yaptığı sahih rivayet de bunu te'yid etmektedir.

İkinci kavle göre namaz içinde bu secdeyi yaptığı zaman selam gerekmediği gibi burda da gerekmez. Zira Peygamberden rivayet edilen budur.

TİLAVET İÇİN TERCİH EDİLEN VAKİTLER

En faziletli tilavet namaz içindeki tilavettir. İmam şafii ve başka alimler namazda kıyamı uzatmanın, secde ve öteki rükünleri uzatmaktan efdal olduğunu söylemişlerdir.

Namaz dışındaki en faziletli tilavet de gece tilavetidir. Gecenin ikinci yarısı ilk yarıdan efdaldir. Akşam ve yatsı namazları arasındaki tilavet de faziletlidir.

Gündüz tilavetine gelince sabah namazından sonra okunan tilavet daha faziletlidir. Tilavet için kerahet vakti yoktur. İbni Ebu Davud'un Muaz'dan, onun da Rifaa'dan yaptığı bir rivayet göre yahudilerin âdetidir diye ikindiden sonra tilavet mekruhtur denilmişse de bunun ne aslı vardır, ne de makbuldür.

Günlerden de cuma günü tercih edilir. Ondan sonra pazartesi, perşembe ve arefe günü. On günlerden de Ramazan'ın son, zilhiccenin ilk on günü, aylardan da ramazan ayı tercih edilir...

Kur'an okumakta olan bir kimse şaşırır ve sonraki ayetleri hatırlayamaz da başkasına sorarsa, Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet edilen şu esere göre cevap vermeli:

"Bir kardeşiniz herhangi bir ayeti birinizden sorduğu zaman, ondan evvelki ayeti okuyup sussun. şöyledir böyledir

demeyin. Çünkü böyle hareket etmeniz onu daha da şaşırtır."

Ayette istidlal eden kimse, Allah şöyle buyurmuştur, ya da Allah şöyle buyurur diyebilir. Bunda kerahet olmadığı gibi selef-halef tatbikatına uygun sahih ve muhtar fikir de budur.

İbnü Ebi Davud'un rivayetine göre meşhur tabii Mutarrif, Allah buyurur demeyin, buyurmuştur, deyin demişse de, Mutarrifin kabul etmediği tabir Kitap ve sünnetin bildirdiğine, ashabı kiram ve kendilerinden sonra gelen imamların tatbikatına uygundur. Kur'an-ı Kerim'de:

"Allah hakkı söyler –buyurur– ve O, doğru yolu gösterir." (Ahzab 33/4)

denilmektedir.

Sahihi Müslim'de Ebu Zer'den rivayetle Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmakta:

"Yüce Allah, kim iyilik yaparsa kendisine on misli mükafat vardır." (En'am 6/60)

buyurur.

Sahihi Buhari'de de:

"Sevdiğiniz mallardan infak etmedikçe iyiliğe eremezsiniz." (Al-i İmran 3/92)'nin tefsirinde, Ebu Talha, "Ya Resullullah! Yüce Allah, sevdiğiniz maldan vermedikçe hayra eremezsiniz buyurur" der.

Ebu Talha bu sözleri Resulullah'ın (s.a.v.) huzurunda söylüyor.

Yine sahih başka hadislerde geçtiğine göre, Mesruk Aişe'ye (r.a.) şöyle diyor:

"Cenab-ı Allah:

"Andolsun ki O, O'nu apaçık ufukta görmüştür." (Tekvir 81/23)

buyurmuyor mu? Aişe de evet ama:

"Gözler O'na eremez. O ise bütün gözleri ilmiyle ihata eder." (En'am 6/103)

buyurur. Sen bunu duymadın mı diye cevap verir.

Aynı hadiste Yüce Allah:

"Ey peygamber sana indirileni tebliğ et"

buyurur. Selef-halef sözleri arasında da bunun misalleri çoktur.

HATİM ADABI VE BUNA AİT MESELELER

Bu kısım birkaç meseleyi içine almaktadır. Birinci mesele hatim zamanı ile ilgilidir. Daha evvel de açıkladığımız gibi hatimi namaz içinde tamamlamak sünnettir. Sabah veya akşam namazlarının sünnetinde bitirilmesini müstehab kabul edenler bulunmakla beraber, sabahın sünnetinde daha faziletlidir. Hatimi bir defa gün sonunda, bir defa da gün başlangıcında tamamlamanın sünnet olduğu da daha evvel beyan edilmişti.

Namaz dışında veya toplu olarak hatim okuyanların da gün veya gece başlangıcında hatimi tamamlamaları müstehabtır. Bazı alimler gün başında tamamlamanın daha iyi olacağını tercih etmişlerdir.

İkinci mesele: Hatim günü oruçlu bulunmak sünnettir. Şayet hatim günü oruç tutmanın yasak olduğu –bayram gibi– günlere rastlıyorsa tutmaz. İbni Ebu Davud'un sahih yoldan rivayet ettiğine göre Küfe tabiilerinden Talha b. Mutarrıf, Müseyyeb b. Rafi ve Habib b. Sabit hatim günü oruç tutarlardı.

Üçüncü mesele: Hatim meclisinde bulunmak şiddetle müstehaptır.

"Bayram gününün sevabına iştirak edip mü'minlerin duasında hazır bulunmaları için, Rasulullah'ın (s.a.v.) özür

halinde bulunan kadınları bile çağırdığı, Buhari ve Müslim'de rivayet edilmektedir.

Darimi ve İbni Ebu Davud'da şunu rivayet ederler: İbni Abbas hazretleri, Kur'an okuyanları gözetlemek için adam vazifelendirir, okuyan kişi hatim duasını yapacağı zaman İbni Abbas'a haber verirdi.

Yine İbni Ebu Davud'un Katade'den yaptığı sahih bir rivayete göre Enes (r.a.):

"Kur'an'ı hatmettiği zaman çoluk çocuklarını toplayıp duasını öyle yapardı. Yine sahih bir rivayetinde, tabiin büyüklerinden Hakem b. Üyeyne'den şunu naklediyor: Mücahid ve Utbe b. Lübabe, hatim okuyacağız, hatimde dua makbul olduğu için seni de davet ettik dediler. Mücahid'den yaptığı sahih bir başka rivayetinde, (Mücahid) "İlahi rahmet iner diye ashabı kiram hatim dualarında bulunurlardı" diyor.

Dördüncü mesele: Hatim sonunda dua şiddetle müstehabtır. Bundan evvelki meselede bunu beyan etmiştik. Darimi, Topal Hammad'dan şöyle rivayet eder: "Kur'an-ı Kerim'i okuyup dua eden kimsenin duasına dört bin melek âmin demektedir."

Hatim duasında ısrar ve ilhah etmeli, mühim meseleler için dua etmelidir. Bilhassa mü'minlerin hükümdarı ile öteki idarecilerin salahı için çok dua etmelidir. Hâkim'in rivayet ettiğine göre Abdullah b. Mübarek, hatim duasında en fazla mü'minlere dua ederdi.

Başka zatlardan da buna benzer rivayetler yapılmıştır. Bunun için cami ve geniş manalı dualar seçilmeli. Mesela:

"Allah'ım gönüllerimizi ıslah eyle, kusurlarımızı tamamla, hayırlı işlerde yardımcımız ol, bizi takva ile süsle, dünya

ve ahiret saadeti bahşet ve bizi hayatta bıraktığın müddetçe taat ve ibadetlerinden uzak etme."

Rabbimiz, bizi refah ve saadete yakın, zahmet ve darlıktan uzak eyle. Nefsimizin ve kötü işlerimizin şerrinden cehennem ve kabir azabından, gerek dünya, gerek ahirette her türlü musibetten ve deccal fitnesinden bizleri muhafaza buyur.

Rabbimiz, senden hidayet, takva, iffet ve kanaat diliyoruz. Dinimizi, canımızı ve amellerimizin akıbetini, şahsımızı, aile ve dostlarımızı, bütün mü'minleri, bize ve öteki mü'min kardeşlerimize verdiğin dini ve dünyevi nimetleri sana emanet ediyoruz.

Yüce Rabbimiz, din, dünya ve ahirette de af ve afiyetini diliyoruz. Kerem ve rahmetinden, mükâfat diyarı olan cennette bizi sevdiklerimizle birlikte kıl.

Yüce Rabbimiz, bütün mü'minleri söz ve hareketlerinde koru, onların bütün işlerine bereket bahşet. Âmin...

Hatim duasına Allah'a hamdu sena, peygamberimize salât ve selam ile başlayıp yine öyle son verilir.

Beşinci meselemiz: Hatimi bitirir bitirmez hemen bir ikincisine başlamak sünnettir. Enes'in (r.a.) Peygamberden rivayet ettiği şu hadisi şerif de buna delil gösterilmektedir:

"Amellerin en hayırlısı hall ve ruhlettir." Bunların ne demek olduğu sorulunca da, **"Kur'an-ı Kerim'i hatmedip yine başlamaktır"** buyurmuşlardır.

KUR'AN'I, KERİME KARŞI BÜTÜN İNSANLARIN ADABI

Sahihi Müslim'de Temim ed-Dari'nin Peygamberden (s.a.v.) rivayet ettiği şöyle bir hadisi şerif geçmektedir:

"Dinimiz nasihat demektir." Kimler için dediğimizde Resulullah (s.a.v.) **"Allah, onun resûlü, onun kitabı ve mü'minlerin idarecileriyle avam için"** buyurdu.

Din âlimleri, Allah'ın kitabı için nasihat, onun Allah'ın kelamı olduğuna, Allah katından vahyedildiğine, mahlûk sözüne asla benzemediğine ve hepsi bir araya gelseler bile bütün mahlukların onun benzerini yapamayacaklarına iman ettikten sonra, ona hürmet etmek, hakkıyla ve güzelce okumak, huşu içerisinde harflerini düzgün telaffuz etmek ve Kur'an'ı tahrife kalkışmamak, ona dokunmaya yeltenenleri def etmek, içindeki emirlere iman etmek, ahkamına uymak, Kur'an ilimlerini öğrenmek, misallerini anlamak, mevizelerine önem vermek, derinliklerini düşünmek, muhkemiyle, manası açık olan –amel etmek, müteşabihin manasını Allah'a bırakmak, nasih ve mensuhunu araştırmak, ilimlerini yaymak ve halkı hem Kur'an'a, hem de Kur'an için nasihat sayılan esaslara davet etmekle olur demişlerdir.

Kur'an-ı azize hürmet, onu tenzih ve korumanın vücubu hususunda bütün mü'minlerin icmaı vardır. Kur'an-ı Ke-

rim'in, üzerinde ittifak bulunan bir tek harfini inkâr eden veya hiçbir kıraet imamının kabul etmediği bir harfi Kur'an'a bilerek ilave eden kimsenin kafir olduğu hususunda da mü'minler icma etmişlerdir...

İmam Ebu'l-Fadl Kaadı İyad şöyle buyurur:

"Kur'an veya mushafla alay eden ya da onlara veya bir kısmına söven, onun bir harfini inkar eden, Kur'an'ın açıkça bildirdiği hüküm ve haberleri yakalayan, Kur'an'ın evet dediğine hayır, hayır dediğine evet diyen, bunları bilerek yapan veya bazıları hakkında şüphesi bulunan kimseler, mü'minlerin icmaı ile kafir olurlar."

(Hakiki) Tevrat, İncil ve diğer semavi kitaplar da öyledir. Bunları da inkâr eden, inanmayan söven ve alay eden kâfir olur.

Kadı İyad ayrıca, bütün İslam ülkelerinde yaşayan müslümanların elinde bulunan ve Fatiha'dan Nas suresine kadar mushaflara yazılı Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğu, Onun peygamberi Muhammed Mustafa'ya Allah tarafından gönderilen vahyi ilahi olduğu hususunda da mü'minlerin icma halinde olduklarını beyan etmektedir.

Bir harfini bilerek çıkaran veya başka bir harf ile değiştiren veya üzerinde ittifak edilmiş mushaflarda bulunmayan ve Kur'an'dan olmadığı hususunda ittifak bulunan tek bir harfi ona ekleyen kimse, bunu bilerek yapıyorsa kâfirdir...

Ebu Osman el-Hazzaz'da, Kur'an-ı Kerim'in bir harfini inkâr etmenin küfür olduğu hususunda bütün tevhid ehlinin ittifak ettiğini söyler.

KUR'AN-I KERİM'İ TEFSİR ETMEK

Kur'an'ı ilme dayanmayarak tefsir etmek haramdır. Ehil olmayan kişilerin Kur'an-ı Kerim'in manası hususunda konuşmaları da haramdır. Bu konuda birçok hadisi şerifler olduğu gibi mesele hakkında ümmetin icmaı vardır.

Ulemanın Kur'an'ı tefsir etmeleri ise caiz hatta güzeldir. Bu hususta da ümmetin icmaı vardır. Tefsir yapma ehliyetine ve Kur'an-ı, Kerim'in manasını anlamaya yardımcı olan –ilmi– vasıflara sahip kimseler de, içtihadla bilinmesi mümkün olan Kur'an meselelerini, galip zanlarına göre tefsir edebilirler. Manalar, celi ve hafiy açık ve kapalı, ahkâm veya umum husus ve irab gibi. Ancak rivayetle bilinen hususlar ya da lügatle ilgili kelime tefsirine ait ise bunların tefsiri ancak ehil ve mutemed zatlardan yapılan sahih rivayet ve nakillere istinaden yapılabilir.

Gerekli ilmi vasıtalara sahip bulunmadığı için tefsir yapmaya ehil olmayan kimselerin tefsir yapmaları haramdır. Yalnız ehil ve güvenilir kişilerin tefsirlerini nakledebilirler.

Sahih bir delile dayanmadan reyle tefsirde bulunanlar da çeşitlidir. Bazıları ayetin maksud manasının böyle olduğunu kestiremedikleri halde sırf mezheplerini doğru göstermek ve fikirlerini teyid etmek gayesiyle reyleriyle tefsirde bulunurlar. Böyle davranmakla sadece hasımlarını mağlup etmek isterler.

KUR'AN-I KERİM'İ MÜNAKAŞAYA ALET ETMEMEK

Kur'an-ı Kerim'le mira ve sebebsiz münakaşalar da haramdır. Mesela ayeti kerime, mezhebinin hilafına açıkça, kendi mezhebine ise ancak zaif bir ihtimalle delalet ediyorken ayeti, kendi mezhebine göre manalandırarak bu hususta münakaşa etmek haramdır. Ama bilmeyerek yapıyorsa mazurdur.

Resulullah'dan (s.a.v.) rivayet edilen sahih bir hadisi şerifte:

"Kur'an'da mira küfürdür" buyrulmaktadır.

(Mira kelimesinin manasına gelince) Hattabi'ye göre mira şüphe demektir. Kur'an hakkında kişiyi şüpheye düşüren mücadele diye tefsir edenler de vardır. Bazıları da kader ve benzeri hususlarla ilgili ayetleri mücadele konusu yapan bid'atçıların mücadelesidir derler.

Bazı ayetlerin tertibi veya bulunduğu yerle münasebetini sorarken bunun hikmeti nedir şeklinde sormalıdır.

KUR'AN-I KERİM'İ UNUTMAK

Filan ayeti unuttum demek mekruhtur. Unutturuldum ya da zihnimden düşürdüm demeli. Çünkü Buhari ve müslim'de de İbni Mes'ud'un (r.a.) rivayet ettiği bir hadisi şerifte Resulullah (s.a.v.):

"Biriniz filan veya filanca ayeti unuttum demesin. Belki ona unutturulmuş bir şeydir."

Başka bir rivayette de:

"Birinizin şu veya bu ayeti unuttum demesi ne fena şeydir. Belki ona unutturulmuştur."

Yine Buhari ve Müslim'de Ali (r.a.) Kur'an okumakta olan birinin sesini işitirken Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"Allah bu adamdan razı olsun. Hatırımdan çıkan bir ayeti bana hatırlatmış oldu."

Bir rivayette de:

"Bana unutturulmuş olan bir ayeti hatırlattı."

(Unuttum demek, terk ettim manasına gelebileceği için, ayrıca fiili kendisine nisbet etmesi bakımından edebe uygun görülmemiştir.)

SURELERİN İSİMLERİ

(Sureleri) El-Bakara, Al-i İmran, en-Nisε, el-Maide veya el-En'am şeklinde isimleriyle zikretmekte beis yoktur. Müte-kaidimin ulemadan bazıları da bu tabirin mekruh olduğunu kabul ederek Bakara'dan bahsedilen sure, Al-i İmran veya Nisa –kadınlar–dan bahsedilen sureler şeklinde zikredilmesini uygun görmüşlerdir. Ancak sevap olan birincisidir. Zira Buhari ve Müslim'de de, sabit olduğuna göre bizzat Rasulullah (s.a.v.), el-Bakara suresi, el-Kehf suresi ve buna benzer sayısız sözler söylemişlerdir.

Ashabı Kiram'da öyl. İbni Mes'ud (r.a.) şöyle demiştir:

"Burası kendisine Bakara suresi vahyedilmiş olan (Peygamberin) makamıdır." Yine Buhari ve Müslim'de İbni Mes'ud'dan rivayet edilir:

"Resulullah'a (s.a.v.) Nisa suresini okudum." Bu hususta sayısız hadisler ve selef sözleri vardır.

Sure kelimesinin telaffuzunda da iki lügat vardır. Birincisi hemzesiz olarak suredir. Ancak hemzesiz daha fasihtir. Ve Kur'an-ı Kerim lügatıdır. İbnu Kuteybe surenin bu iki lügatını Garaibül-Hadis kitabında zikretmektedir.

ŞİFA NİYETİYLE KUR'AN OKUYUP ÜFÜRMEK

Kur'an okuyup üfürmek ise, İbni Ebu Davud'un ashabı kiramdan Ebu Cüheyfe, tabiinden Hasan Basri ve İbrahim Nehai'den rivayet ettiğine göre mekruhtur. Fakat muhtar olan bunun mekruh olmadığı bilakis sünnet olduğudur. Çünkü Peygamberimizin (s.a.v.), her akşam yatağına girdiği zaman iki avucunu birleştirip içine üfürdüğü, İhlâs, Felak ve Nas surelerini okuduktan sonra da, başından ve yüzünden başlayarak vücudunun sürebildiği kısımlarına ve önüne elini sürdüğü, bunu üçer defa tekrarladığı Hz. Aişe validemizin rivayetinden sabittir. Buhari ve Müslim bunu sahihlerinde rivayet etmişlerdir.

Buhari ve Müslim'in bazı rivayetlerinde başka ziyadeler de vardır. Birinde Aişe validemiz şöyle der:

"Rasulullah (s.a.v.) hastalanınca kendisine benim okumamı söyledi".

Diğer bir rivayette:

Peygamber (s.a.v.), vefat ettiği hastalığı sırasında, Muavvizatı kendine üfürürdü. Durumu ağırlaşınca da bu sureleri kendisine ben üfürürdüm. Yalnız daha mübarek olduğu için vücuduna kendi elini sürerdim.

Bir başka rivayette de Müavvizatı okuyup kendine üfürürdü diyor.

Lügatçiler, hadisi şerifte geçen üfürme manasındaki nefs kelimesinin tükürüksüz ve yavaşça üfürme manasına geldiğini söylemişlerdir.

MUAYYEN HAL VE ZAMANLARDA OKUNMASI SÜNNET OLAN SURELER

Ramazan ayında Kur'an-ı Kerim okumaya daha fazla ehemmiyet vermek gerek. Ramazanın son on günü bilhassa teklerde bu önem daha da artar. Hac ayının ilk on günü, Arefe ve cuma günleri ve gecelerinde öyle.

Surelerden Yasin, Vakıa ve Mülk surelerinde hassaten devam etmeli. Cuma günü sabah namazının ilk rekâtında Tenzil secdesi, ikinci rekâtta da insan suresini tamamıyla okumak sünnettir. Bazı cami imamlarının yaptığı gibi uzun sesle surelerin bir kısmını okumakla yetinilmemeli. Fakat tertile de riayet ederek serice hepsini okumalıdır.

Cuma namazının ilk rekâtında da Cum'a, ikinci rekâtta Münafıkin surelerini yine tam olarak okumak sünnettir. Dileyen cumanın ilk rekâtında A'la, ikinci rekâtta da ğaşiye surelerini okur. Her ikisi de sahih yollarla Rasulullah'dan (s.a.v.) rivayet edilmiştir. Bu sureleri de tam olarak okumalı. Bir kısmını okumakla iktifa etmemeli.

Bayram namazlarında da ilk rekâtta Kaf, ikinci rekâtta Kamer surelerinin tamamını okumak sünnettir. Burda da A'la ve ğaşiye sureleri okunabilir. Çünkü ikisi de sahih yollardan Peygamberimizden rivayet edilmiştir. Fakat sonuçta surenin tamamını okumaya dikkat etmelidir.

Sabahın sünnetinde de fatihadan sonra ilk rekâtta Kafirun, ikinci rekâtta İhlâs surelerini dilerse ilkinde "Kulu amenna billahi vema unzile ileyna" ikinci rekâtta da "Kul ya ehle'l-kitabi tealev ila kelimetin sevain beynena ve beynekum" ayetlerini okuyarak sünneti yerine getirebilir. İki şekilde Peygamberin fiili sünnetinden sahih yollarla sabittir.

Akşamın sünnetinde, tavaf ve istihare namazlarında da Kafirun ve İhlâs surelerini okumak sünnettir. Vitir namazını üç rekât olarak kılanların fatihadan sonra ilk rekâtta A'la, ikincide Kafirun, üçüncü rekâtta da İhlas surelerini okumaları sünnettir.

Cuma günleri Kehf suresini okumak sünnettir. Bununla ilgili Ebu Said ve başkalarının rivayet ettikleri hadisler vardır. El-Um kitabında İmam şafii hazretleri cuma gecesi de Kehf suresinin sünnet olduğunu söylemiştir. Darimi'nin Ebu Said el-Hudri'den rivayet ettiği şu eser bunun delilidir:

"Kim ki cuma gecesi Kehf suresini okursa (onun nurundan) **Kabe ile bulunduğu yer arasındaki mesafe nurla aydınlanır."**

Darimi ayrıca cuma günü Hud suresini okumanın da sünnet olduğuna dair bir hadisi şerif rivayet etmektedir. Tabiin büyüklerinden Mekhul ise cuma günleri Al-i İmran suresini okumanın sünnet olduğunu rivayet etmiştir.

Ayetel-Kürsi'nin okunması ise her yerde sünnettir. Akşam yatağa girildiği vakit te. sünnettir. Her namazdan sonra Felak ve Nas surelerini okumak sünnet Ukbe b. Amir'in rivayet ettiği bir hadisi şerifte Peygamber (s.a.v.) her namazdan sonra muavvizeteyni okumamı emrettiler diyor. Bu hadisi, sahih yoldan Tirmizi rivayet etmiştir.

Yatacağı zaman Ayete'l Kürsi'yi, muavvizeteyni ve Bakara suresinin son ayetlerini okumak herkes için sünnettir.

Bu, itina gerektiren mühim bir meseledir. Konu ile ilgili Ebu Mes'ud el-Bedri'nin sahih yoldan rivayet ettiği hadisi şerifte Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim Bakara suresinin son iki ayetini okursa kendisine yeter."

Bir ulema cemaati, gece namazının yerine geçmesi bakımından yeter derken, bazıları da okuyan kimseyi o gece, istemediği hususlardan, afetlerden korumaya yeter demişlerdir.

Aişe'de Rasulullah efendimizin (s.a.v.) her gece İhlâs, Felak ve Nas surelerini okuduğunu rivayet etmiştir. Daha evvel de bunu açıklamıştık.

Ebu Davud'da Ali'nin (r.a.) şöyle dediğini rivayet etmektedir:

"Müslüman olan aklı başında hiçbir kimsenin Ayetel Kürsi'yi okumadan yatacağını tahmin etmezdim.

Yine İmam Ali (r.a.), aklı başında hiç kimsenin, Bakara suresinin son üç ayetini okumadan yatacağını tahmin etmezdim. Bunun senedi, Buhari ve Müslim'in şartlarına uygundur.

Ukbe b. Amir'de şunları söylüyor:

Rasulullah (s.a.v.) bana:

"İhlas ve muavvizeteyni okumadan hiçbir gecen geçmemeli" dedi. Bunun için de onları okumadan hiçbir gecem geçmiyor.

İbrahim Nehai ise bu surelerin her akşam okunmasını ashabı kiramın da sünnet kabul ettiklerini söyler. Bunun senedi de Müslim'in şartına uygundur.

Yine İbrahim Nehai:

"Yatağa gireceğimiz zaman muavvizeteyni okumayı bize tavsiye ederlerdi" diyor.

Aişe (r.a.) da şunu rivayet etmiştir:

Her sabah uykudan kalktığı zaman da,

"İnne fi halki's-semavati ve'l-ardi" ayetinden başlayarak Al-i İmran suresinin son ayetlerini okumak sünnettir. Zira Buhari ve Müslim'de uykudan uyandıkları zaman Resulullah'ın (s.a.v.) bunları okuduğu sabittir.

Hastalara da fatihanın okunması sünnettir. Çünkü sahih hadislerde Resulullah (s.a.v.) (Fatiha hakkında) **"Onun bir rükye** (şifa sebebi) **olduğunu sana bildiren nedir?"** buyurur. Hasta yanında İhlâs, Felak ve Nas surelerini okuyup avuç içine üfürmek de müstehaptır. Buhari ve Müslim'de Resulullah'ın (s.a.v.) fiili sünnetinden bu da sabit olmuştur. Daha evvel de bunu açıklamıştık. Talha b. Mutarrif'de şöyle der:

Yanında Kur'an okunan hasta kendinde bir rahatlama hissederdi. Bir gün hasta yatağında yatmakta olan Hayseme'yi ziyaret etmiştim. Kendisine bugün seni iyi görüyorum dediğimde –evet– yanımda Kur'an-ı Kerim okundu –ondan– dedi.

Hatibi Bağdadi'de şunları anlatır:

"Ramadi hastalandığı zaman hadis ulemasını çağırtır, geldiklerinde bana hadis okuyun derdi. Hadis için durum böyle olunca Kur'an-ı Kerim için daha evla olur.

Alimler mevtaya yasini şerif okumanın sünnet olduğunu söylemiştir. Bunun delili de Ma'kil b. Yesar'ın Resulullah'dan (s.a.v.) rivayet ettiği şu hadisi şeriftir:

"Mevtaya Yasin okuyun"

Ancak Tirmizi'nin rivayet ettiği bu hadis zayıftır.

Mücahid'in şa'bi'den yaptığı bir rivayete göre de Ensarı kiram, bir mevtanın yanında bulundukları zaman Bakara suresini okurlardı.

KUR'AN-I KERİM'İN YAZILMASI VE MUSHAFLARA HÜRMET

Kur'an-ı Kerim Rasulullah (s.a.v.) hayatında da bugün mushaflarda olduğu gibiydi. şu kadar var ki Rasulullah zamanında henüz mushaflarda toplanmış değildi. O vahiy kâtipleri tarafından yazılan vesikalar halinde ve ashabı kiramın göğüslerinde mahfuz bulunuyordu. Ashabı kiramdan birçokları Kur'an'ın tamamını, bazıları da bir kısmını ezberlemiş bulunuyorlardı.

Ebu Bekr Sıddık'ın hilafeti sırasında, Kur'an-ı Kerim hafızı birçok sahabinin harplerde şehid olmaları üzerine, bu hafızların tümünün ölmesi ve sonraki –mü'minlerin– Kur'an hakkında ihtilafa düşmesinden endişe duyan Ebubekr (r.a.), öteki ashabı kirama danıştı. Ashabı Kiramın bunu işaret etmeleri üzerine Kur'an-ı Kerim'i bir mushafa yazdırarak mü'minlerin anası Hafsa'ya (r.a.) emanet etti.

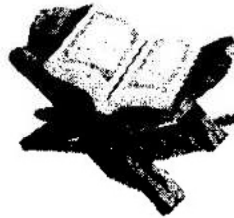
Osman'ın (r.a.) halifeliği zamanında İslamiyyetin büyük bir hızla yayılması sonunda Kur'an-ı Kerim'in eksilmesi ve Kur'an'dan olmayan bazı hususların Kur'an'a gelebileceği ihtimalini düşünerek bütün ashabın ittifakiyle Ebubekir (r.a.) zamanında toplanıp kabul edilen ve Hafsa validemizin emanetinde bulunan mushafı çoğaltarak birer nüshasını İslamın büyük merkezlerine gönderdi ve buna uymayan mushafların

yakılmasını emretti. Bu karar da Osman, Ali ve öteki sahabenin ittifakı ile olmuştur.

Rasulullah'ın (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'i bir mushafa cemetmemesinin sebebi ise, vahyin devam etmesi, ayetlerin artması ve bazı ayetlerini nesh edilebileceğini ihtimalini düşünmesidir. Resulullah (s.a.v.) vefatına kadar bu ihtimal mevcuttu.

Resulullah'ın (s.a.v.) vefatı ile bu ihtimalin kalkması, maslahatın da bunu gerektirmesi üzerine Ebubekir ve öteki ashabı kiram da Kur'an-ı Kerim'i bir mushafta topladılar.

Allah cümlesinden razı olsun.

Kur'an

Okuma Adabı

Büyük hadis alimi İmam Nevevi'nin kaleminden Allah'ın kelamını okuma ve anlamaya çalışma ile ilgili önemli nasihatler...
Kur'anı okumak kadar nasıl okunulmasının bilinmesi de önemli...

KARINCA & POLEN YAYINEVİ
Perakende Satış Mağazası
Ordu cd. Özdemir Marmara Çarşısı No:21/49
Beyazıt / İSTANBUL Tel : 0212 638 45 15
(Pazar günleri de açığız)

www.karincakitap.net